

total number of seabirds wintering in the southern Baltic Sea was estimated at 9.19 million; about twice the number previously thought to occur in the region. For several species more than 10% of the Northwest European population was estimated to winter in the region. An estimated 57 000 divers *Gavia arctica/stellata*, 146 000 Greater Scaup *Aythya marila*, 1 million Common Eider *Somateria mollissima*, 4.2 million Long-tailed Duck *Clangula hyemalis*, 783 000 Black Scoter *Melanitta nigra* and 932 000 Velvet Scoter *Melanitta fusca* were among the birds found within the area. These results suggest that this region is of great importance to wintering seabirds in Northwest Europe. A total of 39 areas with more than 1% of a single species' total population wintering in Northwest Europe were found, the best having a sum of proportions of 158%. The concentrations of importance to the total populations were mainly found in areas shallower than 30 m and in the Baltic such areas extend far into the offshore zone.

Kees (C. J.) Camphuysen, Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ), P.O. Box 59, 1790 AB Den Burg, Texel

Jan Durinck, Ornis Consult Ltd, 140 Vesterbrogade, DK 1620 Copenhagen, V Denmark

Arne Follestad, Norwegian Institute for Nature Research, Trondheim, Norway

Stefan Garthe, Inselstation Helgoland, Postfach 1220, 27494 Helgoland, Germany; Institut für

Meereskunde an der Universität Kiel, Düsternbrookweg 20, 24105 Kiel, Germany
 Ommo Hüppop, Inselstation Helgoland, Postfach 1220, 27494 Helgoland, Germany

Mardik (M. F.) Leopold, Instituut voor Bos en Natuuronderzoek (IBN-DLO), P.O. Box 167, 1790 AD Den Burg, Texel

Norman Ratcliffe, Seabirds and Cetaceans Branch, Joint Nature Conservation Committee, Wynne Edwards House, 17 Rubislaw Terrace, AB1 1XE Aberdeen, Scotland

Henrik Skov, Ornis Consult Ltd, 140 Vesterbrogade, DK 1620 Copenhagen, V Denmark

Carolyn J. Stone, Seabirds and Cetaceans Branch, Joint Nature Conservation Committee, 17 Rubislaw Terrace, AB1 1XE Aberdeen, Scotland

Mark L. Tasker, European Seabirds at Sea Co-ordinating Group, c/o Joint Nature Conservation Committee, Wynne Edwards House, 17 Rubislaw Terrace, AB1 1XE Aberdeen, Scotland

Andy Webb, Seabirds and Cetaceans Branch, Joint Nature Conservation Committee, Wynne Edwards House, 17 Rubislaw Terrace, AB1 1XE Aberdeen, Scotland

In memoriam Hendrik Frederik van der Lee (1921-95)

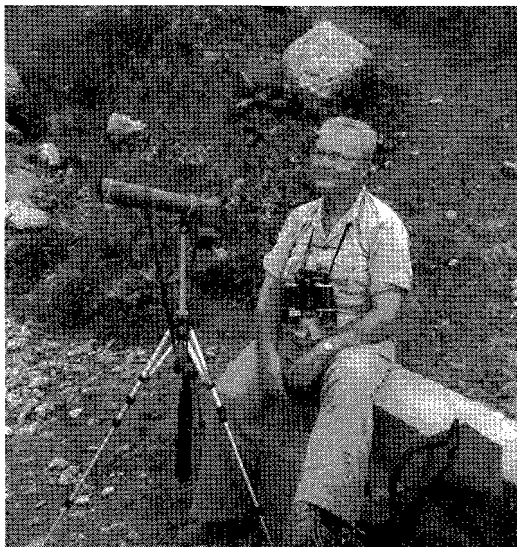
Op 18 april 1995 overleed in het Ikazia Ziekenhuis te Rotterdam Hendrik Frederik van der Lee, huisarts in rust te Numansdorp, oud voorzitter en erelid van de Club van Nederlandse Vogelkundigen en belangrijk Nederlands vogelwaarnemer.

Henk van der Lee werd op 6 november 1921 geboren te Amsterdam, waar hij zijn jeugd in de toen nog betrekkelijk landelijke Watergraafsmeer doorbracht. In 1934, toen mijn ouders ook in Watergraafsmeer waren komen wonen, werden wij schoolkameraden op de Derde Vijfjarige Hogere Burgerschool aan de Mauritskade in Amsterdam en sindsdien zijn wij vrienden voor het leven gebleven en gelukkig niet slechts uitsluitend op het gebied van de vogels. Van der Lee schreef daarover zelf uitvoerig in het bij gelegenheid van mijn zeventigste verjaardag verschenen bijzondere nummer van *Het Vogeljaar* (38 (1990): 100-102). Wij werden leden van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN) resp. in 1934 en 1935, van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels in 1935 en van het Centraal Bureau voor Vogelstudie van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, afdeling Amsterdam in 1937.

GEDurende de HBS-tijd waren wij op vogelexcursies in en rondom Amsterdam onafscheidelijk en wij hebben

in alle opzichten veel van elkaar geleerd. Hoogtepunten waren regelmatige bezoeken aan de baggerstortplaats "De Rothoek" aan het Noordzeekanaal bij zijkanaal H en aan de vogelrijke Nieuwe Oosterbegraafplaats (broedende Torenavalk, Boomvalk, Steenuil, Ransuil), de trekwaarnemingen aan de IJsselmeerkust bij Zeeburg voor W. H. van Dobben en G. F. Makkink in 1935-37, de broedende Steltkluten bij Oostzaan in 1935 en later ook de broedende Krooneenden en Witooogeenden in de Botshol, samen met A. A. (Ton) Hinloopen (*Amoeba* 21 (1942): 76-77).

Na de inspirerende schooljaren, waarin reeds Van der Lee's talenten als tekenaar en zanger opvielen, volgde in 1938 de studie natuurkunde aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam, onderbroken door de Tweede Wereldoorlog en een lange zeereis als "natuurvorser" en vogelverzamelaar aan boord van de Nederlandse walvisvaarder "Willem Barendsz" (1946-47), die destijds grote nationale publiciteit en belangstelling trok. In het zuidelijke vanggebied was hij meestal op een van de kleine *catchers* te vinden. De internationale zakenman en latere voorzitter van de Club van Nederlandse Vogelkundigen, J. G. van Marle en zijn vriend Karel H. Voous van het Zoölogisch Museum van de Universiteit van Amsterdam hadden voor deze onderneming de toestemming van de rederij Vinke & Co te Amsterdam weten te verkrijgen. Genade van de door Van der Lee bijeengebrachte vogelcollectie en de verdere ornithologische ervaringen van de scheepsarts en voortreffelijke vogelwaarnemer

H. F. van der Lee, Griekenland, 1988 (A. van der Lee-Bijlsma).

W. H. Bierman verscheen een verslag in *Ardea* (37 (1950), extra nummer) met sfeervolle pentekeningen van Van der Lee van onder meer een Zuidelijke "Fulmar" *Priocella = Fulmarus glacialis* (p. 44), een Antarctische Stormvogel *Thalassea antarctica* (p. 53) en Noordse Sterns *Sterna paradisaea* in zuidelijk drijfjys in maart 1947 (p. 114). Een door de in Kaapstad woonachtige dr. G. J. Broekhuysen veelvuldig gememoreerde anecdoten weet te vertellen hoe op de terugtocht van een op de uitreis gemaakte barre tocht - van het "pinguïneiland" Dassen Eiland terug naar Kaapstad over een onstuimige zee op 5 december 1946 - Van der Lee in de benauwde kajuit van een kleine motorboot er de moed in wist te houden met het eindeloos zingen van Nederlandse sinterklaasliedjes onder begeleiding van zijn gitaarspel.

Teruggekeerd in Nederland, zette Van der Lee zijn studie in Amsterdam voort, nu in de medische richting. Hij werd arts in 1955 en aanvaardde in 1956 samen met zijn ook juist als arts gekwalificeerde vrouw Anna Bijlsma een benoeming als gouvernementsarts te Waren aan de Waropenkust aan de Geelvinkbaai aan de noordkust van wat destijds nog Nederlands Nieuw-Guinea was. Onder moeilijke omstandigheden hebben beiden hier veel medische ervaring opgedaan. Opvallend was het gemak, waarmee hij contact wist te leggen met de zeer primitieve stammen in het binnenland. De vogelwaarnemingen op Nieuw-Guinea waren boeiend, maar er was nog geen boek over de grote vogelrijkdom van dit grote eiland verschenen, zodat de determinatie van de waargenomen vogels moeizaam verliep.

In 1960 vestigden Henk en An van der Lee zich als apotheekhoudende huisartsen in Numansdorp. Hier ontroppte Henk zich als een voortreffelijk plattelandsarts met een diepe belangstelling voor de bewoners van de wat bezijden de verdere ontwikkeling van Nederland gelegen Hoeksche Waard met zijn invloedrijke Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen. Hoe kon het anders, dan dat het landleven en de rijkdom aan ganzen, eenden en andere polder- en watervogels Van der Lee's volle aandacht ontvingen. Daarover deed hij mededelingen op de vergaderingen van de Club van Nederlandse Vogelkun-

digen en in incidentele publikaties in *Limosa*, merendeels over vreemde bastaardganzen (*Limosa* 38 (1965): 95-97; 49 (1976): 210-215), voorts over eenden en roofvogels. In 1985 werd zijn 25-jarig jubileum als huisarts te Numansdorp luisterrijk gevierd. In 1986 legde hij op 65-jarige leeftijd zijn praktijk neer. Tot grote voldoening van Henk promoveerde An op bijna 60-jarige leeftijd op 16 september 1987 aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam op enige resultaten en consequenties van de registratie van het bevolkingsonderzoek in de proefregio Rotterdam naar het voorkomen en de behandeling van baarmoederhalskanker met het proefschrift *Analyse van evaluatieonderzoek bij bevolkingsonderzoek op cervixcarcinoom en relationele data-modellering*.

Voor zijn bemoeiingen op velerlei lokaal maatschappelijk en natuurbeschermingsgebied werd Van der Lee benoemd tot ereburger van de gemeente Cromstrijen (samenvoeging van Numansdorp en Klaaswaal) (1988), erevoorzitter van het Hoeksche Waards Landschap (1984) en erelid van de Regionale Huisartsen Vereniging Hoeksche Waard (1984). Het leven in de Hoeksche Waard was Van der Lee dan ook op het lijf geschreven.

Van der Lee was voorts een gewaardeerd lid van de Commissie van de Nederlandse Avifauna (CNA) (1970-83), als opvolger van de in 1969 overleden keel-, neus- en oorarts dr. W. H. Bierman.

Met name na zijn leven als praktizerend huisarts heeft Van der Lee talrijke grote reizen gemaakt met ornithologisch interessante bestemmingen. Daarvan kunnen onder meer genoemd worden: Bosporus, Spanje, Israël, Suriname, Galapagos Eilanden, Costa Rica, Verenigde Staten inclusief Alaska, St. Paul en de Pribilof Eilanden, Canada, Spitsbergen, Falkland Eilanden, Antarctica, Oost-Siberië, Sachalin, India, Sri Lanka, Australië, Oost-Afrika en de Banc d'Arguin in West-Afrika. Op zulke reizen was hij van het begin tot het eind onvermoeibaar, met een niet aflatende energie om elke vogelsoort voor zijn kijker te krijgen. Hij kon zo intens van alle nieuwe ervaringen genieten. Altijd reeds was het zoeken naar zeldzame verschijningen in zijn woongebied, inclusief in het destijds beroemde gebied van "De Beer" tegenover Hoek van Holland voor hem niet te weerstaan geweest. Daarbij schaarde hij zich onder zulke geestverwanten als Jo Swaab en Gerard L. Ouweneel en anderen, veelal leden van de Club van Nederlandse Vogelkundigen, later van de "Dutch Birding Association".

Van de "Club" was hij van 1976 tot 1991 voorzitter en vervolgens vanaf 17 november 1991 erelid. Hij heeft zich ingespannen de plaats van de "Club" binnen de organisatie van de Nederlandse Ornithologische Unie te verstevigen en een ook voor de toekomst aanvaardbaar gezicht gegeven. In 1986 heeft hij K. H. Vooos aangespoord tot het schrijven van een historische beschouwing over de stand van de ornithologie in deze eeuw, bij voorkeur ter gelegenheid van het 90-jarig jubileum van de "Club" in 1991. De bewerking van dit overzicht is door allerlei omstandigheden uit de hand gelopen en pas in juni 1995 werd de uitgave van het uiteindelijke resultaat, het meer dan 600 bladzijden tellende boek *In de ban van vogels* gepubliceerd. Dit boek is aan de "Club", en meer speciaal aan Van der Lee opgedragen en zowel de "Club" als de auteur betreuren het dat de initiatiefnemer de voltooiing van het werk niet heeft kunnen meemaken.

Henk van der Lee was een uitzonderlijk robuuste, energieke, zij het soms door perioden van energieloze

neerslachtigheid geplaagde persoonlijkheid. Zijn zware, opbeurende en gezag uitdragende stem zal in veler herinnering blijven. Zijn vrouw An heeft hem gedurende de betrekkelijk korte tijd dat de hem fataal geworden longkanker zich openbaarde liefdevol en eveneens energiek terzijde gestaan. Van de in 1994 door hen met zoveel verwachting aangeschafte vakantiewoning in de Lauwersmeerpolder hebben zij helaas maar weinig gebruik kunnen maken. Hun drie dochters en hun gezinnen, waaraan zij zeer gehecht waren, leven allen in Nederland.

Met Henk van der Lee is een "bijzonder mens" en de oudste trouwe vriend van de schrijver heengegaan. Een uitvoerige biografie van Van der Lee is te vinden in Voous' boek *In de ban van vogels* (1995).

K. H. Voous

In memoriam Frieda van Noordwijk (1 juli 1952 - 5 februari 1995)

Ik hoor het gefluit van de vogels
cantate cantabile
ik hoor het gefluit van de vogels
op een doodgeoede dag door de week.
Ik bezin mij niet meer op de logos
ik vergeet alle fietsen en autoos
ik zit op een tak als anthropos
en fluit met de vogels mee
cantate cantabile

Hans Andreus

Op 5 februari 1995 is Frieda van Noordwijk het leven ontnomen.

Frieda was een waarnemer. Zij was op haar best als de stille waarnemer van gewone gebeurtenissen. Een kleumende Meerkooit op het ijs. Op jonge leeftijd kende Frieda al een sterke hang naar natuur. Op de middelbare school was dat zelfs een probleem. Zij zat liever op de Strabrechtse hei dan op school en dééd dat ook. Dan genoot zij van de natuur door er stil en lang te zitten. Zij verwierf een brede kennis en had een onstilbare honger

Frieda van Noordwijk (Ron Mes).

naar nog meer kennis. Kennis van natuur maar ook cultuur, talen en geschiedenis. Zij genoot van 'alles van waarde', met alle risico's van dien.

Haar honger naar kennis en voorkeur voor eenvoud werkte door in haar hele leven. Ze voelde zich sterk aangetrokken tot mensen met bijzondere kennis, eruditie of bevoegdheid. Knappe maar afstandelijke onderzoekers liet zij schieten; het gezelschap van betrokken mensen daarentegen duurde nooit te lang. Waar mogelijk trok zij bij hen in huis. Bij velen deed zij dat. Zo koesterde zij zich ook in het gezelschap van de redactie van het tijdschrift *Watervogels*, dat later in *Limosa* is opgegaan. *Watervogels* was een simpel tijdschrift, zonder pretenties, maar met grote betrokkenheid gemaakt en van goede kwaliteit.

Frieda was een vrije, tolerante geest die naast de binding met haar vele vrienden en kennissen ook haar onafhankelijkheid probeerde te behouden. Symbool daarvan was haar boot de Melusine, ook al voer de Melusine maar zelden. Het is dan ook niet zo vreemd dat de beperkingen van het ambtelijke werk voor haar te ver gingen. Na jaren van proberen kapte ze er mee, sloeg een nieuwe weg in en startte opnieuw. Noodgedwongen moest zij dat meerdere keren doen. Nieuwe wegen zijn nu niet meer mogelijk, haar leven is gestopt, 42 jaar oud. We moeten het doen met de herinneringen aan haar. Toevallig, heggemus, 'chère inconnu'.

Ron Mes